

ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐ

Ն. Ա. ՄԱԼԱԹՅԱՆ

ԽՈՐԵՆ ԱՀԱՐՈՆԻ ԵՐԻՑՅԱՆ
(1882—1956)

Ն. Ա. Երիցյանը ծնվել է 1882 թ. Ալավերդու (ներկայիս Թումանյան) շրջանի Սանահին գյուղում, գյուղացու ընտանիքում։ Նախնական կրթությունը ստացել է Թիֆլիսում, որտեղ էլ 1896 թ. ընդունվում է 1900 թ. ավարտում է այգեգործության դպրոցը։

1900 թ. մինչև 1906 թ. նա աշխատում է Անդրկովկասի տար-

բեր վայրերում՝ Քութայիսիի նահանգում կալվածատեր Մ. Ա. Անանովի մոտ, Թիֆլիսի այգեգործության դպրոցում, ապա Թիֆլիսի նահանգի Զալալօղլի (ներկայիս Ստեփանավան) գյուղում:

1904 թ. նա հարում է հեղափոխական շարժման և ընդհատակյա աշխատանք տանում բոլշևիկների ֆրակցիայի Թիֆլիսի և Լոուկազմակերպություններում մինչև 1906 թ. հուլիս ամիսը, որից հետո մեկնում է Գերմանիա ուսանելու:

1906 թ. հ. Երիցյանը ընդունվում է Լայպցիգի համալսարանի գյուղատնտեսական ինստիտուտը, որն ավարտելուց հետո՝ 1909 թ., հրավիրվում է Թավրիզ՝ Հայկական Կենտրոնական դպրոցի դիրեկտորի պաշտոնով, որտեղ աշխատում է մինչև 1910 թ. հունիս ամիսը: Դպրոցի բարձր դասարանների աշակերտների շրջանում նա տանում է անլիզալ բոլշևիկյան պրոպագանդա:

Վերադառնալով Թիֆլիս, մինչև 1918 թվականը, աշխատում է Անդրկովկասում սկզբում իբրեւ հրահանգիչ, ապա շրջանային, գավառային և նահանգային գյուղատնտես:

1918 թ. օգոստոսին հ. Երիցյանը Գանձակից գալիս է Երևան և նշանակվում գյուղատնտեսության և պետական գույքերի գլխավոր վարչության երկրագործության բաժնի վարիչ: 1923 թ. նա աշխատում է Երևանի պետական համալսարանում որպես դոցենտ և անասնաբուծության ամբիոնի վարիչ: Այնուհետև անընդմեջ աշխատում է Երևանի բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում (պետհամալսարան, անասնաբուծական-անասնաբուժական ինստիտուտ, Հայաստանի բարձրագույն կոմունիստական գյուղատնտեսական դպրոց և այլն):

Միաժամանակ 1924—1928 թթ. նա վարում է Հայաստանի ԿԿ(Բ) Կենտկոմի ագիտպրոպ բաժնին կից ագրոպրոպ հանձնաժողովի քարտուղարի պաշտոնը:

1929 թ. Հայկական ՍՍՀ լուսավորության ժողովրդական կոմիսարիատի որոշմամբ նա ստանում է պրոֆեսորի կոչում: 1937 թ. բարձրագույն տնտեսագիտոն հանձնաժողովը հաստատում է այդ կոչումը և միաժամանակ շնորհում գիտության թեկնածուի աստիճան՝ առանց դիսերտացիա պաշտպանելու: 1945 թ. հ. Երիցյանը ստանում է գյուղատնտեսական գիտությունների դոկտորի աստիճան և ընտրվում ՀՍՍՀ ԳԱ թղթակից անդամ:

Հիվանդության պատճառով նա 1950 թ. թողնում է գյուղատնտեսական ինստիտուտում ամբիոնի վարիչի պաշտոնը և անցնում կենսաթոշակի:

Խ. Երիցյանը մահանում է 1956 թ. մայիսի 1-ին՝ 74 տարեկան հասակում, ծանր ու երկարատև հիվանդությունից հետո։ Նրա հիշատակը հավերժացնելու նպատակով Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետի որոշմամբ Հայկական գյուղատնտեսական ինստիտուտում սահմանված է մեկ անվանական թոշակ, իսկ Գորիս քաղաքի անասնաբուժական-անասնաբուժական տեխնիկումը կոչված է նրա անունով։

Գեոեա գյուղատնտես աշխատելու տարիներին Խ. Երիցյանը դիտական փորձեր ու դիտումներ է կատարում։ Նա Ա. Զ. Քամամշեկի հետ Անդրկովկասում առաջինն է գյուղատնտեսական կենդանիների ռացիոնալ կերակրման փորձեր կատարում և ապացուցում, որ ճիշտ կերակրման միջոցով կարելի է զգալիորեն բարձրացնել տեղական տավարի կիթը։

Սակայն նրա գիտական կյանքի բեղուն գործունեության շրջանը սկսվում է Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատումից հետո։

Պետական համալսարանի գյուղատնտեսական ֆակուլտետում մանկավարժական աշխատանքին ղուղընթաց, Խ. Երիցյանը միաժամանակ գիտական աշխատանքներ է կատարում։ Դրանց մեջ առանձնահատուկ տեղ են զբաղում անասնապահության զարգացմանը նվիրված հարցերը։ Նա առաջինն է բարձրացնում տեղական կովերին առանց հորթի կթելու հարցը. այդ նպատակով հատուկ մեթոդ է մշակում և առաջարկում արտադրության մեջ ներդնելու։

Խ. Երիցյանի ամենաուշագրավ և մեծարժեք աշխատանքը նվիրված է գյուղատնտեսական կենդանիների արոտային կերակրման հարցերին։ Նա գտնում էր, որ ամռանը կենդանիների մթերատվությունը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է նորմավորել նրանց կերակրումը և մշակում է արոտավայրում կովերի և ոչխարների արածած կանաչի քանակը որոշելու հատուկ մեթոդ։ Խ. Երիցյանը այդ հարցին կարևոր նշանակություն էր տալիս, որովհետև բնական արոտավայրերը հանրապետության կերի բաղադրում 40—45% են կազմում, իսկ արոտային շրջանում ստացված անասնապահական մթերքների արտադրության 50—60%-ը։

Այս մեթոդի վրա նա աշխատում է 1928-ից մինչև 1950 թվականը։ Այդ ուղղությամբ իր աշակերտների հետ կատարում էր բազմաթիվ արտադրական փորձեր Հայաստանի տարբեր շրջաններում՝ Կոտայքում, Ալավերդու և Ստեփանավանի շրջաններում։ Արդյունքները հրապարակվում էին միութենական և արտասահմանյան մա-

մուլում և ամփոփվում «Գյուղատնտեսական կենդանիների արոտա-
յին կերակրման նորմավորման նոր հիմունքները» աշխատության
մեջ¹:

1932 թ. հ. Երիցյանը «Մաճկալ» օրաթերթի ֆինանսական ա-
ջակցությամբ Ալավերդու շրջանի Ուզունլար գյուղի լեռնային արո-
տավայրերում ստեղծում է Հայաստանում առաջին գիտական փոր-
ձակայանը: Այստեղ նա իր օգնական Ն. Ա. Մալաթյանի և մի քանի
ուսանողների հետ ամառվա ընթացքում կատարում է մի շարք փոր-
ձեր՝ կապված անասունների արոտային կերակրման հետ: Իր վերո-
հիշյալ մեթոդը ստուգելու ու խորացնելու հետ միաժամանակ ու-
սումնասիրում է տարբեր հասակի տեղական հորթերի աճն ու զար-
գացումը լեռնային արոտային պայմաններում:

Փորձերի տակ էին վերցված կուտնտեսության բոլոր կովերը և
1—16 ամսական հասակի 70 գլուխ հորթեր: Կատարված սիստեմա-
տիկ կշռումները ցույց տվեցին, որ տարբեր հասակի հորթերի աճն
ու զարգացումը տարբեր մակարդակով է ընթանում՝ կախված նը-
րանց հասակից, արոտավայրի բարձրությունից, եղանակից և այլն:

Պարզվեց, որ արոտային շրջանում շատ թույլ էին զարգանում
1—3 ամսական հորթերը, որոնք դժվարությամբ էին հարմարվում
լեռնային արոտային խիստ կլիմայական պայմաններին: Համեմա-
տաբար լավ էին զարգանում 4—6 և շատ ավելի լավ՝ 7—12 ամսա-
կան հորթերը:

Փորձերի արդյունքները հեղինակներին բերեցին այն եզրակա-
ցության, որ 1—3 ամսական հորթերին չպետք է սար բարձրացնել,
այլ պետք է մորից անջատել և նորմալ կերակրել:

Վերոհիշյալ գիտական աշխատանքներից բացի, հ. Ա. Երիցյա-
նը ուսումնասիրություններ է կատարել անասնաբուժության այլ
հարցերի ուղղությամբ ևս, որոնց արդյունքների մասին հանդես է
եկել մամուլում: Օրինակ, լեռնային արոտավայրերը ջրով ապահո-
վելու հարցը, ծղոտի մշակումը կրով՝ քիչ քանակությամբ ջրի օգ-
տագործմամբ և այլն:

Նրան հետաքրքրել են նաև գյուղատնտեսական կենդանիների
բուծման հարցերը, Հայաստանի եղջերավոր անասունների մի քանի
նոր հատկանիշները, կենդանու օրգանիզմի վերափոխման, հեռա-
վոր տեսակների անմիջական մոտեցման հնարավորությունները,
մթերատվության վրա արյան անմիջական ազդեցությունը և այլն:

¹ Х. А. Ерицян, Новые основы нормирования пастбищного кормления сельскохозяйственных животных, изд. АН Арм. ССР, 1947.

Նա անդրադարձել է նաև անասնաբուծության մեջ միջուրինյան մեթոդների կիրառման, ինչպես նաև գյուղատնտեսական կենդանիների արհեստական սերմնավորման հարցերին:

Խ. Երիցյանը գիտության և արտադրության կապի ուժեղացման գործում մեծ ավանդ ունի: Այս առումով Հիշատակության արժանի է նրա մասնագիտական օգնությունը Շահումյանի շրջանի վերին Շենգավիթի կոլտնտեսությանը՝ օրինակելի տնտեսությունը դարձնելու գործում:

* * *

*

Գիտահետազոտական և գիտաարտադրական աշխատանքներին ղուգրնթաց Խ. Երիցյանը մանկավարժական մեծ աշխատանք էր կատարում: 1923 թվականից ի վեր նա գլխավորում էր համալսարանի գյուղատնտեսական ֆակուլտետի, այնուհետև՝ գյուղատնտեսական ինստիտուտի ընդհանուր և մասնավոր անասնաբուծության ամբիոնը: Նա դասավանդում էր գյուղատնտեսական կենդանիների կերակրման, բուծման, ինչպես նաև մասնավոր անասնաբուծության բոլոր առարկաները՝ տավարաբուծություն, ոչխարաբուծություն, խոզաբուծություն և այլն: Շուրջ հրեանամյա դասախոսական գործունեության ընթացքում նա պատրաստել է բազմաթիվ որակյալ մասնագետներ և գիտական կադրեր:

Հարկ է նշել նաև Խ. Երիցյանի հասարակական ակտիվ գործունեությունը: Դեռևս 1904 թ. նա Լոռու բաժանմունքի կողմից մասնակցում է Բորչալուի գավառի առաջին ղեմստվոչական գավառական խորհրդակցությանը, որտեղ միաձայն ընտրվում է Թիֆլիսի նահանգի ղեմստվոչական խորհրդի պատգամավոր:

1917 թվականին, լինելով Քարվանսարայի շրջանի գյուղատնտես, նա ընտրվում է Ղազարի գործադիր կոմիտեի անդամ:

Կենտրոնի ագիտպրոպ բաժնին կից ագրոպրոպ հանձնաժողովի պատասխանատու քարտուղարի պաշտոնում աշխատելիս Երիցյանը ձեռնարկում է Հայաստանում գյուղատնտեսության գծով մասնագիտական գիտահանրամատչելի գրականության հրատարակումը: Միաժամանակ նա աշխատում էր հանրապետական «Մաճկալ» թերթում: Նրա խմբագրությամբ հրատարակվել է 25 գրքույկ: Երիցյանը ակտիվ կերպով մասնակցում էր շրջաններում ագրոպրոպ հանձնաժողովների կազմակերպմանը, ղեկավարում բերքի տոնը, կաթնատվության մրցույթը, շրջանային ցուցահանդեսների կազմակերպումը և այլն:

Նրա այս շնորհակալ աշխատանքը ժամանակին նշել է «Բոլշևիկ» ամսագիրը:

Խ. Երիցյանը բազմիցս (1927—1934) ընտրվել է Հայաստանի Կենտգործկոմի անդամ: 1929—1937 թթ. նա Հայաստանի գիտական աշխատողների սեկցիայի հանրապետական կոմիտեի անդամ էր, իսկ վերջին տարիներին՝ այդ սեկցիայի նախագահը:

1937—1938 թթ. նա գլխավորում է Հայաստանի երիտասարդ գիտաշխատողների համամիութենական մրցույթը և ընտրվում ՀԼԿԵՄ Կենտկոմին կից՝ մրցույթի հանրապետական կոմիտեի նախագահ: Նա միաժամանակ Հայկական ՍՍՀ ԳԱ առընթեր գյուղատնտեսական և կենսաբանական տերմինաբանական միացյալ հանձնաժողովի նախագահն էր:

Հողվածի սահմաններում դժվար է ներկայացնել մեծ գիտնականի ու մանկավարժի գործունեության բոլոր կողմերը: Խ. Երիցյանի գիտական ժառանգության մասին ընթերցողին ամփոփ պատկերացում տալու համար ստորև բերվում է նրա աշխատությունների ցանկը:

Խ. Ա. ԵՐԻՑՅԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀՈԴՎԱՆՆԵՐԻ
ՄԱՏՆԵԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

1910

Կաթնատնտեսությունը Լոռվա շրջանում: — «Գյուղատնտես» ամսագիր, Թիֆլիս, № 26, 27, 28, 29:

1912

Վազարուծության դրությունը Շամախու շրջանում և իմ արած փորձերը: — «Գյուղատնտես», № 4:

1922

Ինչպիսի սերմացու պիտի ցանել: — Պետհրատ, Երևան:

Լավ բերք ստանալու համար ինչպիսի սերմացու պետք է ցանել: — «Մաճկալ», № 15, 16:

Փայնեցիք ձեր հողերը: — «Մաճկալ», № 25:

Պարտադիր թե կամովին: — «Մաճկալ», № 28:

Հայաստանի առաջին գյուղ. համագումարը: — «Գյուղատնտեսական կյանք» ամսագիր, № 1:

1923

«Բերքի տոնի» օրվա գյուղատնտեսի դասախոսությունների թեմաներ (գրախոսական): — «Խորհրդ. Հայաստան», № 271:

Կենդանիների ոռլիները և նրանց դեմ կռիվում միջոցները: — «Մաճկալ», № 20:

Ինչ ցեղի տավար պետք է պահել: — «Մաճկալ», № 78, 80:
 Արամանի թե մածնի լուղ: — «Մաճկալ», № 82, 84:
 Բերրի տուն: — «Մաճկալ», № 87:
 Հին տոների տեղը նոր տոներ տաններ: — «Մաճկալ», № 88:
 Անաստանների կերի խնդիրը: — «Գյուղատնտեսական կյանք», № 1:
 Մորիսի վտանգը: — «Գյուղատնտեսական կյանք», № 4:
 Փոշի և արոտատեղիների խնդիրն ու անասնապահության հեռանկարները
 մեղանում: — «Գյուղատնտեսական կյանք», № 5:

1924

Կաղամակերպեցիք կաթնատնտեսական արտելներ: — «Մաճկալ», № 78:
 Ո՞րն է գյուղացու ամենամեծ թշնամին: — «Մաճկալ», № 81:
 Ինչ պետք է անել անասնապահությունն ու կաթնատնտեսությունը զարգաց-
 նելու համար: — «Խորհրդ. Հայաստան», № 67:
 Ո՞րն է շքեղ և ինչո՞ւ է շքեղ: — «Խորհրդ. Հայաստան», № 90:
 Արոտատեղիների խնդիրը և Հայաստանի կարիքները (դիսկուսիոն կարգով):
 — «Խորհրդ. Հայաստան», № 196, 197, 198, 200:
 Կոոպերացիան անասնապահության և կաթնատնտեսության մեջ: — «Գյուղա-
 տնտեսական կյանք», № 1:
 Գրախոսական Վ. Նիկոլայու «Ինչպես օգտագործել կենդանիների աղբը լավա-
 դույն կերպով» գրքի թարգմանության առթիվ: — «Գյուղատնտեսական կյանք»,
 № 4—7:

1925

Անհատական մի կոոպերատիվ կաթնատնտեսություն: — Հրատարակություն
 «Գյուղատնտեսական զրադարանի», Երևան:
 Հասարակական գյուղատնտեսի աշխատանքի պայմանների բարելավման
 խնդիրը: — «Կոմունիստ», № 1:
 Ագրոպրոպագանդայի ուղիները: — «Կոմունիստ», № 2:
 «Բերրի տուն» և ագրոպրոպագանդան: — «Խորհրդ. Հայաստան», № 225:
 «Բերրի տուն» գյուղացու աշխատանքի տոնն է: — «Մաճկալ», № 47:
 Կաթնատնտեսության ուղիները մեղանում: — «Գյուղատնտեսական կյանք», № 1:
 Գյուղատնտեսական հիմնական խնդիրները և ագրոպրոպագանդան: — «Գյուղա-
 տնտեսական կյանք», № 6:

1926

Անասնապահության հետադոտությունը: — «Խորհրդ. Հայաստան», № 211:
 Կաթնատու կովերի մրցումը (ով կթի կով ունի, թող մասնակցի մրցմանը):
 — «Մաճկալ», № 11:
 Ինչպես կատարել «Բերրի տուն»: — «Մաճկալ», № 78:
 Կաթնատնտեսական զործնական ձեռնարկ: — Թիֆլիս:

1927

Կաթնարտելները վտանգի առաջ: — «Մաճկալ», № 45:
 Կուշտ պահած ոլխարը հարստություն է, սոված պահածը՝ աղքատություն:
 — «Մաճկալ», № 91:

Կոլեկտիվ տնտեսություններին նպաստող ընկերության կազմակերպման անհրաժեշտությունը: — «Խորհրդ. Հայաստան», № 279:

Լայնացրեք ցանքի տարածությունները: — «Մաճկալ», № 82:

Գավկոմներին կից ագրոպրոպազանդայի կոմիտեաների կազմակերպումն ու նրանց նշանակությունը: — «Կոմունիստ» ամսագիր, № 1:

Մեր անասնապահությունն ու նրա բացերը: — Պետհրատ, Երևան:

Կիսաբուլբուրական անասնապահությունն ու արանի ինտենսիֆիկացիան (ձեռագիր):

Հորթերին կերակրելու և խնամելու ռացիոնալ ձևերը: — Պետհրատ, Երևան:

Կոլեկտիվ տնտեսություններին նպաստող գիտական-տեխնիկական ընկերության անհրաժեշտությունը մեզանում: — «Գյուղատնտեսական կյանք», № 10—13:

1930

Մեր գյուղատնտեսությունը մտնում է նոր դարաշրջան: — «Խորհրդ. Հայաստան», № 279:

Ինչպես կթել կովը, հորթն՝, թե՞ առանց հորթի: — «Կոլտոզնիկ», № 3:

Տեղական կովերն առանց հորթերի կթելու պրոբլեմը: — «Կոլտոզնիկ», № 5:

Կենդանու արածած խոտի քանակի որոշման մեթոդիկայի շուրջը: — «Կոլտոզնիկ», № 5:

Ինչպես պետք է նորածին հորթին սովորեցնել կաթ խմել: — «Կոլտոզնիկ», № 7:

Հորթին ամանով կաթ խմեցնելու կանոնները: — «Կոլտոզնիկ», № 8:

Ինչպես կթել բազմածին կովերին առանց հորթը ծծեցնելու: — «Կոլտոզնիկ», № 9:

Գյուղատնտեսական կենդանիների կերակրման հիմունքները (ձեռագիր):

Կենդանու արածած խոտի քանակի որոշման մեթոդիկայի շուրջը: — «Պետհրատ» ամսագիր, № 5:

Կենդանու արածած խոտի քանակի որոշման նոր մեթոդ: — «Սոցիալիստական ագրոնոմիա», (Երևան), № 1:

1931

Տեղական հորթերի կաթնային նորմաների մշակման հարցի շուրջը Հեղինակային Ն. Մալաթյան: — «Տեղեկագիր» ՀՍԽՀ գիտությունների ինստիտուտի:

Կովն առանց հորթի կթելու անհրաժեշտությունը: Կոլեկտիվ և խորհրդային տնտեսությունների ուղեցույց: — Պետհրատ, Երևան:

1932

Հորթերի կերակրումն ու խնամքը: — Պետհրատ, Երևան:

Անասունների խնամքն ուղադրության կենտրոնում: — «Սոցիալիստական գյուղատնտեսություն», № 19:

Ավելի լայն ճակատով գրոհ սիլոսի ֆրոնտում: — «Սոցիալիստական գյուղատնտեսություն», № 40:

Ուղղելարի կոլխոզը դարձնել գիտական անասնապահության հենակետ: Սկսում ենք գիտական փորձերը Ուղղելարում: — «Սոցիալիստական գյուղատնտեսություն», № 44:

Պայքար կերի ամուր բազալի, առողջապահական գոմերի համար: — «Սոցիալիստական գյուղատնտեսություն», № 47:

Արհեստական բեղմնավորման գույքընթաց շինարահնաճատել բնական բեղմնավորումը (այնպես կազմակերպել բեղմնավորման գործը, որ ոչ մի կով ստերջ չմնա): — «Սոցիալիստական գյուղատնտեսություն», № 56:

Հատուկ ուշադրություն խոգարածությունը: — «Սոցիալիստական գյուղատնտեսություն», № 58:

1933

Հատուկ խնամք նորածին կովերին: — «Սոցիալիստական գյուղատնտեսություն», № 5:

1933 թիվը կուտակությունների զարգացման և ամրապնդման թիվն է (ձեռագիր):

Մի բանի խնդիրներ անասնապահության հանրապետական խորհրդակցության առաջին նախադարձատական աշխատանքների մասին: — «Խորհրդ. Հայաստան», № 262:

1934

Զիարուծության նշանակությունը և նրա խնդիրները (ձեռագիր):
Տոհմական գործը Ստեփանավանի շրջանում (ձեռագիր):

1935

Բամբակացան շրջանների անասնապահության մասին: — «Սոցիալիստական գյուղատնտեսություն», № 16:

1937

Անասնապահության աշխատանքների ոացիոնայացման անհրաժեշտությունը: — «Խորհրդ. Հայաստան», № 182:

1942

Հորթերի կերակրումն ու խնամքը: — Հայպետհրատ, Երևան:

Արհեստական սերմնավորումը և նրա նշանակությունը սոցիալիստական անասնաբուծության զարգացման համար (ձեռագիր):

1945

Գյուղատնտեսական կենդանիների կերակրման ուսմունքի բնագավառում գոյություն ունեցող սխալ գրվածքները (ձեռագիր):

1946

Կաթնատնտեսության համառոտ ձեռնարկ կոլտոջների համար: — Հայպետհրատ, Երևան:

1949

Պետք է օգնել խրճիթ-լարոբատորիաներին (ձեռագիր):

1950

Կիկեցեր կովն առանց հորթի: — Հայպետհրատ, Երևան:

Հարդի (ծղոտի) կրայնացման հղանակները առանց ջրով լվանալու: —ՀՍՍՀ ԳԱ «Տեղեկագիր», բիլլոգ. և գյուղատնտ. գիտ., հատ. III, № 7:

Կովերի սնման մի բանի խնդիրների հետազոտումը արոտային պայմաններում: —ՀՍՍՀ ԳԱ «Տեղեկագիր», բիլլոգ. և գյուղատնտ. գիտ., հատ. III, № 10:

1951

Ծղոտի սննդարարության բարձրացումը կրի ցածր դոզաների միջոցով: —Հայկ. ՍՍԻ Գյուղմիջինտրության գյուղատնտեսական պրոպագանդայի վարչության հրատարակություն, Երևան:

Գիտության և արտադրության համագործակցության մի փորձ հանրային ասնանապահության բնագավառում: Հեղինակակից Ա. Գ. Երիցյան: —Հայկ. ՍՍԻ Գյուղմիջինտրության գյուղատնտեսական պրոպագանդայի վարչության հրատարակություն, Երևան:

1952

Կրայնացման միջոցով կարելի է բարձրացնել ծղոտի սննդարարությունը: —«Կայծ», № 126:

Աշնանացան տարեկանը որպես կանաչ կեր և սիլոսայնոթ օգտագործելու հարցի շուրջը: —«Սովետական Հայաստան», 30 օգոստոսի:

1953

Ալավերդու շրջանի կուլտուրայի հուշարձանները: Հ. Եղիազարյանի գրքի առթիվ: —«Սովետական գրականություն և արվեստ», № 3:

1954

Հորթերի աճեցումը: —Հայպետհրատ, Երևան:

1956

Նամակ խմբագրության: ՀՍՍՀ ԳԱ «Տեղեկագիր», բիլլոգ. և գյուղատնտ. գիտ., հատ. IX, № 2:

1957

Գիտողություններ գյուղատնտեսական մի բանի տերմինների մասին: —ՀՍՍՀ ԳԱ «Տեղեկագիր», բիլլոգ. և գյուղատնտ. գիտ., հատ. X, № 7:

1912

Состояние скотоводства в Лорийском участке и меры к улучшению его.—«Кавказское хозяйство». Тифлис, № 4, 5, 6.

Задачи земской инструкторской организации по хлопководству в Бакинском губ.—Труды хлопководов Закавказья, Тифлис.

К вопросу о необходимости организации земского склада хлопкосемян и склада сельскохозяйственных машин и орудий.—Бак. губ. съезда хлопководов, Тифлис.

1913

Об опыте разведения хлопка без орошения в сел. Сагян Шемахинского уезда.—Труды съезда хлопководов Закавказья, Тифлис.

Влияние дыма на растительность. «Кавказское хозяйство», № 9—10.

1915

Опытное кормление молочного скота в сел. Каравансарай.—Труды губ. зем. агр. орг. Елизаветопольской губернии.

1925

Сельскохозяйственная кооперация за время с 1 января по 1 апреля 1925 года.—«Экономический вестник», № 1, Ереван.

1927

Состояние агропропаганды в Армении (рукопись).

1930

К методике определения количества съедаемого животными подножного корма.—Известия Государственного университета ССР Армении, № 5.

1931

Новый метод определения количества съеденного животными подножного корма.—«Сопреконструкция», № 10, 11, 12.

1934

О лактогенных свойствах молока (рукопись).

1936

Новый метод определения количества съеденного сельскохозяйственными животными подножного корма.—Известия научно-исслед. работ ВКСХШ ССР Армении, вып. I.

Некоторые закономерности в изменении потерь живых весов с.-х. животных в условиях нагорных пастбищ. Соавтор А. Мелконян.—Известия научно-исследовательских работ ВКСХШ ССР Армении, № 1.

Результаты определения количества съеденного коровами и овцами подножного корма методом проф. Ерицяна. Соавтор А. Мелконян.—Известия научно-исследовательских работ ВКСХШ ССР Армении, № 1.

Развитие телят разных возрастов в условиях нагорного пастбищного режима. Соавтор Н. А. Малатян.—Известия научно-исследовательских работ ВКСХШ ССР Армении, № 1.

1945

Зимнее кормление животных. «Коммунист», № 279.

1947

Новые основы нормирования пастбищного кормления сельскохозяйственных животных.—Изд. АН Арм. ССР.

1948

К вопросу об обеспечении нагорных летних пастбищ водою.—«Коммунист», № 52.

Обводнение нагорных пастбищ.—«Соцземледелие», № 174.

1949

Всемерно развивать общественное животноводство. Создать обильную кормовую базу.—«Коммунист», № 7.

Некоторые вопросы создания прочной кормовой базы.—«Коммунист», № 183.

1952

О некоторых вопросах искусственного осеменения сельскохозяйственных животных.—Известия АН Арм. ССР, т. V, № 5.

Известкование соломы.—«Коммунист», № 4.

Известкование соломы—средство повышения ее питательности.—«Коммунист», № 93.

Повышение продуктивности скота в колхозе им. Калинина.—«Социалистическое животноводство», № 10.

1953

К изучению вопроса о переходе на интенсивную стойловую систему содержания скота в Армянской ССР. Ереван.

Проблема двузонного животноводства в Армении. Ереван.

1954

Газовые потери сельскохозяйственных животных и их значение в деле изучения вопросов пастбищного кормления (рукопись).

1955

Учет съеденной животными пастбищной травы и его значение в деле пастбищного кормления.—Известия АН Арм. ССР, т. VIII, № 7.

ХОРЕН АГАРОНОВИЧ ЕРИЦЯН

Х. А. Ерицян родился в 1882 г. в селе Санаин Алавердского (ныне Туманянский) района в крестьянской семье. Начальное образование получил в Тифлисе, где в 1900 году окончил школу садоводства. С 1900 по 1906 гг. он работал в различных городах Закавказья, участвовал в подпольной работе большевистских организаций.

В 1906 г. Х. Ерицян выезжает на учебу в Германию. В 1909 г. он приглашается в Тавриз на должность директора Армянской центральной школы.

С 1910 г. Х. Ерицян вновь в Закавказье. В 1918 г. он переезжает в Ереван и работает заведующим отделом Главного управления сельского хозяйства и государственного имущества, затем переходит на преподавательскую работу в Государственный университет, заведует кафедрой животноводства в зооветеринарном и сельскохозяйственном институтах.

В 1929 г. решением Комиссариата народного образования Арм. ССР ему присвоено звание профессора. Высшая аттестационная комиссия присуждает ему в 1937 г. ученую степень кандидата наук, а в 1945 г. — степень доктора наук. В том же году Х. Ерицян был избран членом-корреспондентом АН Арм. ССР.

Х. Ерицян скончался в 1956 г. после тяжелой и продолжительной болезни. Для увековечения его памяти постановлением Совета Министров Арм. ССР в Армянском сельскохозяйственном институте установлена одна именная стипендия, а зооветтехникум г. Гориса носит его имя.